Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ЕРА, 18 ФЕВРАЛЬ, 1988 ШУ. ★ № 21 (7524). ★ Мах 3 кап.

Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитета Пленумах бола

ИНФОРМАЦИОННИ ХОАМ

1988 шера 17 феврале болх дIаболабаьб КПСС Центральни Комитета Пленумо. Пленум хьайийллар КПСС ЦК Генеральни секретара М. С. Горбачева. Пленуме дувцийта оттадаьд «Юкъерчен лакхерчен школа перестройка леламах а из чакхъякккхара даькъера парте декхарех а» дола дош. Цу дешах доклад йир Политбюро члена, КПСС ЦК секретара Е. К. Лигачева.

Заседане пренешка къамаьлаш дир: нн. В. И. Ситникова — КПСС Иркутски обкома хьалхарча секретара, Ф. Т. Моргуна — Украина Компарте Полтавски обкома хьалхарча секретара, Н. М. Ершовас — «Ф. Э. Дзержинске цIерагIйола машиностроительный завод» яхача производственни объединене наладчицас, г. Пермь, В. И. Мироненскос — ВЛКСМ ЦК хьалхарча секретара, В. Т. Сайкина — халкъа депутатий Московски городской Совета исполкома председателя, В. А. Коптюга — СССР Iилмай Академе вице-президента, СССР Iилмай Академе Сибирски отделене председателя, К. М. Багирова — Азербайджана Компарте ЦК хьалхарча секретара, К. Г. Вайнос — Эстоне Компарте ЦК хьалхарча секретара, Г. А. Ягодина — СССР лакхерчен юкъерча лаьрхIачен образоване министра, В. С. Шевченкос — Украински ССР Лакхехьарча Совета Президиума председателя, Н. А. Назарбаева — Казахски ССР Министрий Совета председателя, В. Г. Колесникова—СССР электронни промышленноста министра, Г. М. Маркова — СССР йоазонхой Союза правлене председателя, Ю. Ф. Соловьева — КПСС Ленинградски обкома хьалхарча секретара, Е. Е. Соколова — Белоруссе Компарте ЦК хьалхарча секретара, А. В. Власова — СССР чурча гIулакхий министра, Д. И. Патиашвиле — Грузе Компарте ЦК хьалхарча секретара, А. А. Логунова — СССР Iилмай Академе вице-президента, М. В. Ломоносова цIерагIча Московски пачхахьалкхен университета ректора, Г. И. Усманова — КПСС Татарски обкома хьалхарча секретара.

18 апреле дIахо болх бергба КПСС ЦК Пленумо.

КПСС обкоме

Самардийнахьа КПСС Нохч-ГIалгIай обкоме хьежар хьайбай продукци йоаккхачеи из пачхахьалкхенга йохкачеи пятилетка хьалхарча шин шера нийсдалийта тIехьадусар дIадаккхара юххьанцарча партийни организацеша, боахамий кулгалхошеи специалисташеи делерхIача гIулакхашка.

Цу лостамагIа беча балхах хоам бир «Загорский» совхоза парткома секретара А. А. Абубакарова, «Виноградская» яхача коа тIара оалхазараш леладеча фабрика директора М. Д. Марзабекова, «Дружба» совхоза партийни организаце секретара Т. Ш.-А. Гандаева, Сунженски района XIX партсъезда цIерагIча колхоза председатела А. Н. Бачманова, кхычар.

Совещане итогаш еш, КПСС Нохч-ГIалгIай обкома шоллагIча секретара Д. Г. Завгаева белгалдаькхар, тIехьадусача боахамашка хьайбаш леладеча даькъан эффективность лакхъеча нийслу халонаш дIаяхара деррига чулоаца а комплексни а никъ лохаш хилар хIанз а хоалуш доацалга.

Партийни организацей секретарий, колхозийи совхозийи кулгалхой, специалистий, хIаьта иштта КПСС горкомийи райкомийи юртбоахама отделий заведующей теркам тIаззар интенсивни технологеш юкъейоалаеча, къахьегарах алапи лулга эргадаьккха тоадеча, доакъара база чIоагIъеча тоъал доккхий кхоачамбоацараш хилара.

Юртарча коммунистий, фермашкарча берригача болхлой керттера декхар — нийсдалийта тIехьадисар шеко йоацаш дIадаккхар, лерригIа, дерригача шера дIоахала пятилетка хьалхарча шин шера планагIа дIа ца луш диса дулхи шурен дIателар, цу наькъаца кхаь шера заданеш кхоачашъяр. Из гIулакх чакхдаккхара чIоагIа а цIенхаштта а хоаттам бергба, хIара коммунист бехктокхаме ва из дара, цох лаьца хоадам боллаш дIааьннад.

Дика масал санна дийцар совещане укх тIеххьарча шин шера Малгобекски района хьайбаш леладара дакъа тоъал пайданегIа хиналгах. Масала, хIара дIачулуча бежана юккъера доаал 400 килограммага дIакхоачадаьд укхаза, хIара кхоабача Iаттагара йоаккха шура кхо эзар килограмма гаргагIертай, хIаьта пятилетка шин шера планаш тIехкхоачашъяьй. ДIадахача шера итогех республике яьржача социалистически яхье хьалхара моттиг яьккхай Малгобекски районо.

ХIанзле а, хьайбаш Iангара дахара хала ха йолча хана, нийсдалийта тIехьадисар дIадсаккхалга дIадоладар духьа, эшаш да доакъарех ма хулла дукхагIа пайда эцар, уж хьайбашта кийчдаь мара ца телар, дезалеи арендни подряд хьинарегIа юкъейоалаяр, къахьегам вIаштIехьбаккхара дикагIйолча формай керрадача таронех биззагIа пайда эцар. Из деча хана дукхагIа йоакхо е еза фермашка болх беча наьха, къахьегарай салаIарай дола деррига хьалаш хилийта деза царна.

Нийсдалийта кхоачамбоацар дIадоаккхалга парте областной комитета къаьстта чIоагIа тIахьожам лоаттабергбола гIулакх да.

МЕХКДАЬТТА ЧАКХДОАХАРАШ БОЛЧА

ДикагIча оагIорахьара белгалйоахаш я В. И. Ленина цIерагIа мехкдаьтта чакхдоахача заводера № 8 йола товарно-бийдала цех. Предприяте керттерча подразделеней гIулакхаш айхха тийша а дувзаденна а да цун коллективо беча балхах. ХIаьта белгалдаккха деза цу лоархIамеча ший декхарех из дика лоархIаеш хилар. Ханнахьа а боаггIача боараме а товарни бийдал дIакхоачийт цеха оператораша из чакхйоахача цехашка.

Укхаза болх беча наха юкъе кIезига бац производства ветеранашца нийсса болх беш бола кагирхой а. Царех дикагIчарех лоархIаш ба коллективе С. Оздоевай Р. Ажиеви.

СУРТАШ ТIА: 1) товарни байдал кийчъю установка; 2) ший доалахьарча приборий балхага хьожаш латт С. Оздоева; 3) дикагIвола къона оператор Р. Ажиев.

Р. АУШЕВА сурташ.

БIАЬСТЕНГА КИЙЧЛУШ

Бригадни подряд юкъейоалаярах боккха пайда ийцаб «Экажевский» совхозе. Цунна тешал деш да дIадахача шера совхоза къахьегамхоша даьха толамаш.

Боахаме дикагIчарех цаI лоархIаш я № 2 йола кхаш леладу бригада. Таханарча денга, бIастенга кийчо еш, бригала членаша тоаяь дIаоттаяьй еррига юртбоахама инвентарь, 23 феврале йистеяккха лерхI тракторашта ю ремонт а.

Техника тоаярал совгIа, бригадас хьинаре къахьег кхашка удобренеш тувсаш. 840 гектар лаьтта хьандаь даьннад. Юхейисача кхо бIаь гектара тIа хадданза кхо, кхыйола удобренеш тувсаш латт.

БIаьстен кийчо еча балха хьинаре къахьег Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни механизатора Евлоев Хьамзата, тракториста Баркинхоев Тухана.

А. МИКАИЛОВ.

Перестройка наькъагIа

КЕРТТЕРА ГIУЛАКХ

ШоллагIа бутт ба предприятех (объединенех) дола СССР Закон болх бе доладенна. Цо дIадех материальни, къахьегама, финансови таронех ма хулла дукхагIа пайда а эцаш, боахама расчет юкъейоалаяр, шоаш-шоашта финансировани ярген самоокупаемостагеи довлар, къахьегамхошта кердача тайпара боахам лелабара кIийленаш йовзийтар. Мишта латт из гIулакх Малгобекски района «Алханчуртский» совхозе? Цох лаьца тха корреспондента къамаьл хилар цу боахама керттерча экономистаца С. Чапановца.

— МалагIа экономически кIийле йитай шун боахаме дIадахача шеро?

— Керттерчунгара, цIена пайда баккхаргара дIадоладергда аз къамаьл. Дуккхача шерашка пайда барах дувцилга а хиннаяц, дотаце чотагIа даьхад. Бокъонца бала хулар болхлошта алапи дала эттача, цхьайолча хана шин-кхаь бетта тIехьадоалар из дIалулга. Болхлой раьза боацаш моттигаш кIезига яцар.

1986 шу пайда беш чакхдаьккхар боахамо. Из боккха хиннабеце а, пачхахьалкхен декхар тIа ца дисарах дикагIа садаьккхар оаха, овсарегIа къахьега доладелар. Из толам боаккхача цхьатарра дакъа лаьцар кхаши хьайбаши леладераша, доакъар кийчдераша, специалисташа.

Массанена дагадоагIа хургда, из шу хаоттама дика дар. Ялат а хьайбашта эша доакъар а дика даьлар, хьажкIашкара дIаиккхача еррига планаш кхоачашъе аьттув хилар. Дукхачар йоахар: шу беркате хиларах нийсденнад из. Дагадохийта лов из шу кхаши хьайбаши леладеча индустриальнии интенсивнии технологеш эггара хьалха юкъейоалаяь ха хиннолга.

Берригаш а сатувсаш хьежар шийтталагIча пятилетка шоллагIча шера итогаш мишта хургья. Хаоттам хIанз Iалаьмате аьттув боацаш бар. ХIаьта а шу чакхдоалаш гучадаьлар, кхашкарен хьайбайи продукци яккхара, из пачхахаьлкхенга йохкара планаш совхозо тIехкхоачашъяьлга. Кховзткъе итт эзар сом гаргга цIена пайда а бир оаха.

1987 шера яйзар тха коллективана йиззача боахама расчета хьисапе болх вIаштIехьбаккхара система а цу хьакъехьара хьалхара опыт а. Из яр-кх оахош тхоашта финансировани яреи самоокупаемостеи хьалашка тхо довлара кIийле.

— МалагIа таронаш оарцагIъяьхай боахам лелабара радикальни реформага довлача хана?

— Аз ма аллара, цхьаккха саг шек вац, хозрасчет самофинансировани яреи самоокупаемостеи кIийле йолга. Цу хьакъехьа масал доаладергда аз. Массехк шу хьалха цхьаболча къахьегамхой, царца колхозийи совхозийи кулгалхой а керттера специалисташ а болаш, психологи мишта яр? План йича юхедисачох-м хий-цIий хиладалар, яхаш, яр. Нах дукха сагота хилацар пайда боацаш доагора-смазочни материалаш йоайнча, харцахьа-бакъахьа хийхка техника йохайнча, чуэцача хана ялат доадича. Укх тайпара хIама нийсделар тха совхозе лурчогIа. Цкъа цхьан кхай тIара кIа хьекха а яьнна, кхычахьа дIаяхар комбайнаш. ЦаI дIа ца йодаш йисар. Хозахета юхе Iийна хиннавацар комбайнер. Берригаш къайлабаьлча, чехка дIаэтта ца хьокхаш диса кIа чуниjцар цо. Из шийна чудихьар. Бункера чура гучадаьнна ялат массехк центнер дар.

Цу тайпара моттигаш боахама расчет юкъейоалаяьча хана дениз саго зийнаяц. Соахка генараш чуэцача хана мангало хьал ца ийцар, кулгашца хьалъэцар механизатораша. Царна ховра шоай алапи алсамдалар планал совгIа пачхахьалкхенна дIачуеннача продукцех тийша долга. Генараш дахара план тIехкхоачашйир совхозо.

Боахама расчето къахьегамхо ший балха моттига виззa да хулийт. Из кхета а деш, укх шера тхоай боахаме цу хьисапе къахьегаргдола ялх тракторно-полеводчески бригада вIашагIъеллай оаха. Царца договораш оттадаьд. Масала, Чапанов Хьасан керте латтача № 1 йолча бригадага дIаденнад 1903 гектар оахаш дола лаьтта, 14 трактор, эшаш йола юртбоахама инвентарь. Цо доал деш хургда 253 гектар кIа, 600 гектар мукх, 100 гектар кен, 400 гектар хьажкIаш, бIаь гектар генараш, 50 гектар коартолаш, 100 гектар баьццара доакъар, бIаь гектар силоса аьнна дIайнйна хьажкIаш. Цу ерригача культурех духхьал план йоаккхе а, хьахиннача продукце мах 460 эзар сом хургба. Из дара 376 эзар сом дIадахийта бокъо йолаш я бригада. Юхедиса 84 эзар сом цIена пайда ба.

Договора тIа белгалбоаккх планал совгIа яьккхача продукцех болхлошта IотIакхетача алапе боарам а. Из наьха безам тIаозаргболаш боккха ба. Цхьабакъда, духхьал из хинна Iац къахьегамхой кисашка кхача таро яр. ЛаьрхIа да кходаьча доагора-смазочни материалах, удобренех, гербицидех, лораьяча техниках доагIачох 70 процент дар царна дIадала. Из никъ — къахьегамхой доходаш алсамъяра беркате хьаст.

Иштта болх беш хургья совхозе кхы а пхи бригада. Цар кулгалхой ба Эсмурзиев Ювсап, Костоев Султан, Костоев Ювсап, Сагов Ювсап, Дарсигов Мувса. ТIеххьарвар керте латтача бригадо гина лаьрхIа люцерна лелаергья. Соахка цу культуро ах миллион сом совгIа пайда баьб тха совхоза.

Укх шера йолча планагIа 2120 эзар сома маьхе продукци хьалкхее езаш ба тха кхаш леладераш, цох дIададар 1420 эзар сом а долаш. Из кхоачашде вIаштIехьа доале, ше-шийна финансировани яреи самоокупаемостеи хьалашка паргIатта садаха йиш йолаш хургба тха боахам.

Боккха пайда луш я хIанз оаха юкъейоалаяь чекови система а

— **Кхы малагIа таронаш йисай оарцагIа ца йоахаш?**

— Уж дукха я. Керттерчарех дувцаргда аз. ГIийло хьайбаш пачхахьалкхенна дIачудаларах ах миллион совгIа зе хиннад района боахамашта. Цох ах хIана дац, аьнна, тха совхозага кхоачаш да. Соахка дIачуденнача 670 бежанах 510 дарстара юккъерча боарамал лохагIа е гIийла хиннад. Цхьаь цаI лакхерча категорех хинадац. Бахьан из долаш жевои хьакхарчашеи даь зе— 105,5 эзар сом. Цунга хьежжа алсамо да дулха, шурий цхьан килограммага дIадодар а.

Сона хетачогIа, из нийсденнад доакъара база эсала хиларах. Из кхета а деш, укх шера боккха теркам тIабохийтаргба ма хулла дукхагIа доакъар кийчдара.

Самофинансировани яра хьалашка боахамга хьакхоачар пачхахьалкхенна дIачуеннача продукце боарамга хьежжа хургда. Бакъда, болхлошта алапи дIадалара банкера ссуда эца йиш йолаш да тхо. Из деча хана дицде йиш яц, хьахьаьрчар дIалулга 10 денал тIехьадоале, декхар шозза алсамдоалаш хилар. Цудухьа, дIачулуча продукце дикал ма хулла лакхъе езаш эттад гIулакх. Из я аьнна хет сона экономически реформа эггара маьхе йола оагIув.

Къоастаде дезаш да ца эшача, совлен йолча кадрай дош а. Цхьайолча бригадашка из гIулакх дика дIадоладаьд. Масала, № 6 йолча бригадо льча собране дийцар аьшка пхьар, ши слесарь, сварщик, механик, агроном ца эшаш хиларах. Шоаш аьннар кхоачаш а дир.

КIезига яц боахаме эшаш йоаца техника а. Мовхьаш кхухьа итт машина, 5 — 6 трактор, цхьайола юртбоахама инвентарь е дIайохка, арендa дIаяла мегаргйолаш я.

Укх тIеххьарча массехк шера 20-зза дукхагIа хиннад совхозе жа. Цар луча продукцех — дулхах, цIекех, тханах — дика пайда ийбе Iемадац тхо. Цхьабакъда, цига а цхьацца кхоачамбоацараш да. Уйла ца йинча даргдолаш дац из дош а.

Пайда ца эцаш юсача таронех дувцаш хилча, хьоаха ца деш дита мегаргдий деза ла подрядах? Мел накъаяргъяр из балха форма баьцадаараш, бахчеви культураш, нокхарий леладеча, хьайбаш дорстадеча. Из деррига а хIанзарчоа долаш дац. Цо хьахьокх боахам лелабеча кхоачамбоацараш дукха долга.

— Фу даьд оаш къахьегамхошта экономически дешар хьехара?

— ХIанз а дукха нах ба совхозе йиззача боахама расчета, самофинансировани яра, самоокупаемоста кIийленаш ца йовзаш, царна юкъе ба цхьабола юкъерча звенон болхлой а специалисташ а. Из дIадаккхара лаьрххIа занятеш чакхйоах оаха, экономически реформа чулоацам дIабовзийташ. Каст-каста боахама керттера специалисташ, парткома членаш вIашагIбетталу нахаца, беседаш ю. Цо боккха пайда лургба. Масала, шоашка даь къамаьл нийса кхета а даь, дезала звено вIашагIйолла лаьрхIар вежараша МартазановгIар Iалихана, Iумара, Ахьмада. ХIанз техника дIа а ийца, хургболча хьувкъама лаьтта кийчдеш ба уж.

Перестройка чоалхане процесс я. Цо меттахьара яьккхай дуккхача наьха уйла, инициатива айяьй. ЦIенача дег тIара хьаллаца деза из гIулакх.

ДIаяздаьр — М. КАРТОЕВ.

Яхьа дневник

ЛаьрхIар кхоачашду

Пятилетка кхоалагIча шера план ханал хьалха кхоачашъяра доккхий декхараш тIаийцад «Грознефтегаз» яхача мехкдаьттагазови управлене коллективо. Ше-шийна финансировани яреи йиззача хозрасчетеи кердача системага ялара дика кийчо а яь, бIубенна къахьегаш йолча цо башха-дика производственни толамаш а доахаш, дIадоладаьд ер шу. ТIайийцача декхарий еррига пункташ толаме кхоачаши тIеххкхоачаши еш я. Ший потребителашка дIабахача бетта договорни декхарех лаьрхIачул совгIа цо дIакхачийтай итт миллион кубически метр гази цхьа эзар тонн совгIа стандартни доаца газови бензини. Ханал хьалха рапорт делар управлене болхлоша товарни продукци арахецареи из маьхалъякккхареи пачхахьалкхен план кхоачашъярах. Дикка тIеххкхоачашъяьй къахьегама овсарле лакхъяреи арахецача продукцега дIабода мах лохбареи заданеш а. Шоай производственни хьокхамаш денгара денга дикагIа хулийташ къахьег цар укх февраль бетта а.

Цхьаккха цех е участок яц управлене укх шера тIанийца декхараш тIеххкхоачаш ца деш. Къаьстта дика болх а беш, управлене доахача толомашта юкъе дизза дакъа лоацаш я Балаянц Александр керте латтача цехий коллективаш. ХIанз уж къахьегаш я укх бетта кхоалагIча дикада чотагIа.

ТХА КАЛЕНДАРЬ

Тахан — 110 шу дуз российски революционни болама доакъашхо, советски, партийни, пачхьалкхен деятель, В. И. Ленина йиша М. И. Ульянова яь (1878—1937).

СУРТА ТIА: Ульянова Мария Ильинична, 1931 шера.

ТАСС фотохроника.

ЛОАРХIАМЕ ДОШ ДИЙЦАР

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета законодательни предположеней массазарча комиссе заседани хилар селхан.

Цига дийцар Назрановски районе наркоманеца къовсам лоаттабара дош.

Районе наркоманеца къовсам лоаттабелга мишта латт дийцар Назрановски райисполкома председателa заместителa М. Хидирова. Районе массе юрташка чакхъяьхай гражданий сходаш, школашка, профессионально-технически училищашка беседаш чакхйоах наркоманех доала зулам дувцаш. Районерча школашка медицински профилактика чакхъяьккхай 1987 шера. Наркотикаш йохкаш ба аьнна хеташ вола 22 саг РОВД учете латт. Нов. Хидирова белгалдаьккхар наркоманеца лоаттабеш болча къовсаме дуккха а кхоачамбоацараш хилар.

Цул тIехьагIа къамаьл дир Назрановски районни больница керттерча лора М. Котиева. Цо белгалдаьккхар районе лаьрхIа вIашагIъелла наркологически кабинет хилар. Шоай балха тIа цу хьакъехьа долча кхоачамбоацарех дийцар. Масала, лораша хIанз а кхоачам боллаш наха юкъе наркоманех доалача зуламах лаьца беседаш йиц, лекцеш ешац.

—1987 шера наркоманеца дувзаденна 12 уголовни дело дIадоладдьдар РОВД, — аьлар цун начальника Х. Евлоева. — Цхьабакъда, судага уж делаш дIакхаьчача дукха моттигаш нийслу лерттIа техкадац, яхаш, тхога юха чутелащ санна дола бахьанаш увттадеш. ВЛКСМ Назрановски райкомо шоашта кIезига новкъостал деш хиларах дийцар цо.

Заседане иштта къамаьл дир республика керттерча нарколога А. Дальсаева, кхычар.

Заседани чакхйоаллаш къамаьл дир комиссе председателa, КПСС Нохч-ГIалгIай обкома секретара Е. Тумсоева. Цо белгалдаьккхар наркоманеца къовсам лоаттабелга Назрановски районе тахaнарча дийнахьа Iалаьмате во латталга, партийни, советски органаша, общественни организацеша беррига а шоай терках уж кхоачамбоацараш дIадахара тIаберзабе безалга.

Дийцача дешах боагIаш бола соцам тIаийцар.

Нов. Э. Д. Якушовна Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота яларах дола

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Дуккхача шерашка цIена къахьегарахи. республика физкультуреи спорти дегIайоалаеча юкъе доккха дакъа дахьарахи Нохч - ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла Якушов Эдуард Дмитриевича — тренера, № 6 йолча спортивни школа хьехархочoa.

Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь С. КОЖУХОВСКИЙ.

г. Грозный, 1988 10 февраль.

Нов. Е. П. Хавричевна Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота яларах дола

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Дуккхача шерашка беркате болх барахи общественни вахаре хьинаре дакъа лацарахи, ваьча дийнахьа денз 60 шу дизарца дувзаденна Нохч - ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла Хавричев Евгений Пантелеевича — Нохч-ГIалгIай госфилармоне артиста.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Президиума секретарь С. КОЖУХОВСКИЙ.

гор. Грозный 1988 шера 10 февраль.

Экономически дешар—массанена

КЕРДАДАР ЮКЪЕДОАЛАДУ

Чоалхане декхараш да республика юртбоахама къахьегамхошта хьалхашка латтараш. Уж кхоачашдара доккха хьинар, экономически дешара кIийленаш кIоаргагIа йовзилга эшаргда. Из болх хила ма боагIара вIаштIехьбаьккхача моттигашка наха дикагIа кхетаду боахама расчет, шоаш - шоашта финансировани яр, самоокупаемость, чекови система яхача дешай маIан. Цхьабакъда, новкъа дале а, хийла нийслу боахам лелабара радикальни реформо дIадехараш малагIаш да ца ховраш а. Цо тешал ду цу тайпарча коллективашка экономически дешаро ший моттиг йиаза хьа ца лаьцалга. Цох дувцаш я тха корреспонденташа М. ХАМАТХАНОВЕИ М. АХИЛЬГОВЕИ кийчъяь ер материалаш.

Пачхьалкхен экономически гIо а ца эшаш, шешийна финансировани яра хIара боахама эггара хьалха новкъостал дергдар, шеко а йоацаш, бригадий, фермай, звеной коллективай къахьегам подрядагIа, хозрасчетагIа вIаштIехьбаккхар да. Из гIулакх дика кхетаду «Сунжа» яхача агропромышленни объединене.

— Экономика знанеш цIенхаштта кхета ца яр бахьан долаш, подрядагIа болх бе раьза йоаца коллективаш нийсъелар районе, — яхаш дувц «Сунжа» яхача агропромышленни объединене планово - экономически отдела начальника Гасан Раиса Гавриловнас. — Бехке эггара хьалха боахамий кулгалхой, специалисташ бар. Царех дукхагIбараштa шоашта а ма дарра ховш хиннадац подрядагIа наьха болх мишта вIаштIехьбаккха беза. Из гучадаьлар цу хьакъехьа хаттараш деш дерригача боахамашка гIолла лаьрхIа комисси чакхъяьлча. ХIаьта тха агропромышленноста объединенена юкъе мел йоагIа подразделенеш укх шера цу кердача хьисапе болх беш хургья. Цудухьа боахамашка хулача хана объединене специалисташка, подрядагIа болх беш шоаш кхеташ боацачох, юртбоахама къахьегамхоша хаттараш дергхиларах шеко яц. Из бахьан долаш, объединени вIашагIйолларгйолга хьайначул тIехьагIа, соахка декабрь бетта денз шо-шоашта финансировани ярца бувзам болча дешай хьакъехьа экономически дешар дIадоладир оаха.

Занятеш бетта шозза чакхйоах объединене. Царна Р. Г. Гасанас ше кулгалду. ХIаьта дешаш бараштa хьалхашка подряда, хозрасчета гIойленех, цу хьисапе болх вIаштIехьбаьккхачул тIехьагIа хIара кулгалхочо, специалисто де дезачох дувцаш къамаьл деш хул района толашагIа бола экономисташ, бухгалтераш, зооветеринарни служба болхлой, агрономаш, инженераш, и. кх. дI.

ДIадахача кIира хиннача занятешка подрядагIа къахьегача коллективай экономически болх вIаштIехьбаккхарах, хIаьта цу хьисапе къахьега а толамаш даха а хIанзалца новкъарле еш хинначох, районе нийслуш хиннa масалаш а долаш, чIоагIа сакъердаме, наха дика кхетадеш дийцар объединене керттерча экономиста Сеидов Нуратдина.

Объединене санна кIира цкъа экономиках лаьца бригадирашца, учетчикашца, звеньевойшца занятеш хIара колхозе, совхозе чакхйоах. Из болх дика бу «Заветы Ильича» яхача колхоза керттерча экономиста Галаев Адама. «Победа» колхозе — Дзыга Николая, XIX партсъезда цIерагIча колхозе — Базарова Ольгас.

Царна новкъостал дара, чекашца расчет еш производство мишта лелае еза, хIаьта цунна тIахьожам мишта лоаттабе беза дувцаш плакаташ арахийцад объединене планово - экономически отдело. ХIара боахама ах бIаь совгIа кхоачийташ деннад уж. Царна тIаяздаьр дийшача а кхоачам болаш хургда, подрядагIа болх беш чекашца расчеташ мишта е еза хара.

— Экономиках лаьца занятеш боахамашка хьалха а еш хиннай. Цхьабакъда, подрядагIа, хозрасчетагIа болх бе баьлча денз санна дукха цига нах ухаш а деша гIерташ а хиннадац,—йоах Р. Г. Гасанас. — Кхетаде хала а дац из гIулакх. Кулгалхочунгара денз мугIарерча къахьегамхочунга кхаччалца, хIара саго даьчох мара ахча ийдергдац. Цудухьа хIаранена лов шийна доагIаргдар хьалхе лархa а харцахьдар гучадаккха а ха.

«ЗАНЯТЕШ ХИННАЙ АЛАЛАШ»

Юртбоахама къахьегамхошта экономически дешара кхетам лулга цIаьхха дагадеха хIама дац. Вахаро ше хьалхадаьккхад из вайна. Кердача хьалашка къахьегача хана хIара саго дика кхетаде деза шийна хьалхашка латта декхараш, къахьегама даькъе йиза моттиг хьалаца еза цо. ХIаьта производства да хинна из дIаотта везалга вIалла шеко а яц.

Сиха юкъедаьхкар вай метта шоаш-шоашта финансировани елга, хозрасчет, самоокупаемость, бригадни подряд яха дешаш. Бакъда, тахан дукха коллективаш нийслу наха цу дешай чулоацам ца бовзаш. Дукха хаттараш жоп доацаш дус. Экономически дешарах пайда ца эцалга мара хIама дац из.

Лохе вай хьожаргда Назрановски района 40 лет Октября яхача совхозе экономически дешар малагIча бесса вIаштIехьдоаккх.

Са хьалхара къамаьл хилар совхоза керттерча экономистаца Арчакова Марецa.

— Юкъерча звеноца бархI сахьат занятеш яьй аз. Декабрь бетта беррига совхоза кулгалхой хилар РАПО хиннача курсашка дакъалоацаш, — аьлар цо.

— МалагIа хаттараш дар ладувгIачар дукхагIа даьраш?

— Чекови системах лаьца.

— ХIаннад из?

— Хац сона-м, — баламаш увз керттерча экономиста.

— Фу пайда белар чекови системас шун боахаме?

— Тха боахаме эксперимент яр. Цо пайда беннаб аьнна ала йиш яц. Доагорах перерасход хиннай тха.

МалагIча литературах пайда ийцаб Iа занятешта кийчлуш? — аьнна хаттар дича, жоп дала маганзар Арчакована.

— Методичка яр-кх из. Шедолчох дика яздаьдар цу тIа, — йоах цо.

Тхо бехк баккха дахкац Арчаковах инижка цIи дагаягIац аьнна. Книжна сакъердаме ца хилча цIи йицлуш хул.

ШоллагIа сай къамаьл хиннача сагах къаьстта дувца лов сона.

Iуйран конторе дукха адам дар. Директора приемне со латташ «занятеш хиннай алалаш!» — аьнна цIогIа теха чуваьлар цхьа саг. Ер малав-хьох яхаш латтар со. ТIехьагIа вайзар. Из вар боахама керттера агроном Чумаков Мухьмад.

Цул тIехьагIа Мухьмада сога хьахьекхар ше занятешта аьнна лелаеш йола план а ладувгIарий список а. Ткъаьнцел совгIа саг ва цу тIа.

Мухьмада дувцачох, цо занятешка кийчлуча хана пайда ийцаб журналех, газетех, методичкех. ДукхагIа йола занятеш собеседоване хьисапе хиннай.

— Бакъдар аьлча, — йоах Мухьмада — гойтара агитацех пайда ийцабац аз. Ха хилац шедар цхьатарра вIаштIехьдаккха. ДIа а ваха аз хьаеча хургъяр из. Кхоавац.

Брошюра хьа а хьувкхаш, программах тIехьдус тхо, — йоах Чумакова. — Цхьабараш шиъ — кхоъ класс мара яккханза ба. Царна а дукха хьехараш де дезаш хул. ХIаьта царга хаттараш дича пайда баргболаш бацар. ХIана аьлча, тхьовра хьакимо «занятеш хиннай алалаш» аьлча, цар жоп малагIча беса хургда ма хой вайна.

Газет дешачоа ма хеталда Мухьмада къамаьл вай хоза хета юкъедоаладаьд аьнна. Цун къамаьлаца тхо гойта доахка хайра хIама ца деча сага хоза дувца ховлга. Иштта ца дийцача варгвац. Болх бу аьнна кеп оттае ма езий.

Октябрьски революце орден лелаеча «Красный молот» заводе дика йовзаш я АСУП эксплуатаце отдела бюро начальник Косенко Нина Николаевна. Социалистически яхье даим а хьалха латтарий мугIарашка йолаш хьайоагIа цо кулгалду коллектив. Завода коллективе цун цIи дикагIча оагIорахьа дIаяйзай хьинар дола, говза, дукха хIама ховш йола пропагандист из хиларах тарра.

Парте дош — наьха дегашка

1980 шера ера Нина заводе болх бе, цу шера парте мугIарашка а дIанийцар из, хIаьта сайрийна деша а ухаш, 1985 шера йистеяьккхар Грозненски мехкдаьтта института производственни процессашта автоматизации электрификации яра факультет. Профессиональни знанешца цхьана хIанз ший образовани лакхъеш я Нина, КПСС горкомерча марксизма - ленинизма университета пропагандистски говзал лакхъяра факультете деша а ягIаш.

Дика кайоал Нинай ший новкъосташа дикагIа кхетадергдолчча тайпара занятеш чакхъяха. ХIаьта вахара боккха лоархIам болча дешай хьакъехьара занятеш е кийчлуча хана самоподготовка сахьаташка ший ладувгIарашца цхьана дувц парте а правительства а лоархIамегIча решенех. Цу юкъа дагабувлаш шоаш дийцачох хIаране кердача тайпара белгалдоах шоашта зеденнар, цудухьа даим а терках тIаозаш, кIоарга чулоацам болаш, массане а дакъа лоацаш чакхъювл цун группера занятеш, цудухьа заводе эггара дикагIчарех лоархIаш а я из.

Р. АУШЕВ.

СУРТА ТIА: пропагандист Н. Косенко (юкъе ягIар) самоподготовка йолча юкъа дагайоалаш ягIа ший ладувгIарашца (аьрдехьара аьттехьа) Сырцова Илонаца, Тонкогубова Еленаца (дублер), Яфарова Неллеца, Савицкая Татьянаца, Платонова Тамилаца, Тараева Маретаца.

Автора сурт.

КАЛГАРИ. XV-гIа Iан Олимпийски ловзараш. Лыжни яхьаш. 10 км. Кхалнах.

СУРТА ТIА: Сийлен пьедестала тIа яхье котбаьннараш (аьрдехьара аьттехьа) — советски лыжницаш Р. Сметанина (Сыктывкар, 2-гIа моттиг), В. Венцене (Вильнюс, 1-гIа моттиг), Финляндера М. Матикайнен (3-гIа моттиг).

В. ЗУФАРОВЕИ, А. ЯКОВЛЕВЕИ телесурт. ТАСС фотохроника.

ОЛИМПИАДА ДНЕВНИК

Калгарера ловзараш

КАЛГАРИ, 15 февраль. **(ТАСС спец. корр. Ю. Саломахин, В. Трушков, Ю. Хромов).** 15-ча Iан Олимпиада цIи хьалсегай. Цу цIера ала шоаттдийнахьа Ловзараш торжественно хьадийлача «Макмахон» яхача стадионе модернови када чу безаме хьувзар. Из трибунаш хьалъйизача эзараш болча наха хьалхашка гIолла чакхбаьккхар, даггара хьекхача шийлача михо а тIехьа цу гIулакхацара наьха безам боа бинзар. Дуккха дикагIча хьал тIа бар цу дагара яргйоацача спектаклага шоаттдийнахьа шоай телевизорашка гIолла хьожаш хинна дунен тIарча дуккхача мехкашкара спорт езараш (уж организатораш лаьрхIачох 2,5 миллиард гаргга бар).

Стадиона безаме тIаийцар пхе континентера 57 мехкарча командаех латтача торжественни марша доакъашхой. Традицех из хьайийлар дIаяха бIаьшере чакхйоалаш Олимпийски ловзараш чакхдахара традици юха меттаоттаьча Греце спортсменаша.

ЦIей дIадоладелар 6000 гаргга сага а бIаьш болча говрбаьреша а дакъа а лоацаш. Цун керттера тема Канада истори хьахьокхарах латтар. Укхаза гойтар дика оттадаь халхараш, дуккхача наха дакъа лоаца спортивни выступленеш, иштта дошлоша говраш хьовзайир, уж цхьан ханна Альберта провинцера пререшкара баьхкача санна хеталора.

Олимпиада торжественно хьайийлар Канада исторе эггара хьалхарча кхалсага губернатора Жанна Сове. Церемоне иштта къамаьл дир Дунен халкъашта юкъерча олимпийски комитета президента Хуан Антонио Самаранча.

Калгаре XV-ча Iан Олимпийски Ловзарашка хьалхара дошо медаль яьккхар Советски лыжницас — Вильнюсски педагогически института студенткас Венцене Видас, из 10 км дистанце котъьлар (30:08.3). Ийс секунд гаргга цул тIехьа йиссар цун неш Сыктывкарера геттара дика спортсменка, нхозза олимпийски чемпионка хинна Сметанина Раиса. Советски лыжницай вIалла ца хиннача тайпара кхоккхе пьедестала тIа яла таро яр: яхьа тIехьарча минуташка кхаччалца кхоалагIа яр москвичка Начейкина Светлана. Цхьабакъда, финишага кхоачача хана цул хьалха яьлар Финляндера дунен чемпионка Марьо Матикайнен.

Керда, толам баьккхар Советски спортсменаша — Iан Олимпиада-88 доакъашхоша. Юха а дошо медаль яьккхар Кэнмор яхача городкерча лыжни стадионе. Кхалнах 10 км. дистанце геттара дика къовса беннaчул тIехьагIа, цу тайпара толам баьккхар Советски командера маIанаха а. Оршот дийнахьа 30 км. дистанце яхье котваьлар Владимирера, Мурома юххерча Мишино яхача зIамигача юрта ваь 23 шу даьнна Прокуров Алексей, шоллагIа моттиг яьккхар Алма-Атера цун нийсархочо Смирнов Владимира.

БОЛИВИЙСКИ КАЛЕЙДОСКОП

БЕРИЙ СУРТАШ ДАХКАРА ЙОЛА КОНКУРС.

Кочабамба яхача боливийски городе моттигерча общественни организацей эгидаг I а «2000 шерага ядерни герз доацаш хилара, нийсхонна, дегIаахара, машара тIехьа» яхача девизагIа берий сурташ дахкара йола конкурс хилар.

Мехка бIаьш долча бераша басарашца, бесбесарча къоаламашца, мелашца каьхата тIа хьахьекхар хIанзарча ханара лоархIамеча проблемах — ядерни катастрофах адамле кIалхара яккхара тIехьарча къовсамах шоашта хетар. Бакъда, дувца йиш я суртий «мелача школах» цхьайолча хIамай куц, суртий бесаш нийсса хьаца хьокхарах, цхьабакъда, бераша уйла яц, тIема кхерам, нахацара боккха безам кIоарга кхетабац аьнна ала йиш яц. ХIара сурто, кердагIа долча герзашца вай хоза планета йохае, хьунаш, кхаш, хиш, зизаш хIалакде гIертараш бегбоах. Цунца цхьана зIамигача художникаша шоашта моггача беса хьахьекхар иразеча бералах, машарах, сага ма йоаггIара йолча кхоаненах шоаш кIоарга тешаш хилар.

Конкурса оргкомитета дикагIдола балхаш хоржаш дукха къахьега дийзар. Хьалхара преми хьожаьый цIерал доагача герза гонахьа кхестача берий сакъердаме хоровода сурт диллача ворхI шу даьннача Иаре Боулокана.

Преми массанена а кхаьча еце а, берригаш а котбаьннараш лаьрхIар, хIана аьлча, хIара сурт — из Лаьттара машар лорабара тIехьара цхьаькха тIахьехам.

КЕРДА БОЛИВИЙСКИ МОНЕТА

ДIадаха шу чакхдоалаш Боливе банковски, торгови, кхыйола расчетни операцеш чакхйоахаш дукха нолаш йолча цифрашка манипуляцеш е езаш хилар. Боливийцаша шоаех бегашха «миллионераш» оалар, хIана аьлча, тика тIара лимонада шуша эцаш хилча киса ши миллион боливийски песо хила дезар. ХIаьта кхы йоккхагIа хIама эцаш хилча киса хила дезачох дувца а эшац.

1987 шера 1-ча январе денз ахчан реформа кIийлен тIа керда единица — боливьяно юкъейоалаяьй, из 1.000.000 боливийски песо нийсса лоархI.

Банковски билеташ арахеца бокъо еннай ший предприятешка тайп-тайпара ворхI банкнот вIашагI а делла кепа техача «Обертур» яхача французски фирма. Керда монеташ ФРГ-ра «Метал Верке» яхача фирме хьадир.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР МИНИСТРИЙ СОВЕТЕ

Нохч - ГIалгIай АССР Министрий Совета президиумо ар‑[illegible]рча заседане массе а оагIорахьа дийцар НГIАССР Госагропрома система предприятеши организацеши йиззача боахама расчетагеи самофинансированегеи яхара дош.

Заседане белгалдаьккхар къахьегача коллективай балха тIа демократически гIулакхаш чIоагIдара, колхозаш, совхозаш, предприятеши организацеши производственнии социальнии дегIаухача хозрасчетни шоай лоIамеи бехктокхамеи хилийтара тIаберзабаьча партеи правительствaи наькъо йиззача боахама расчетагеи самофинансированегеи яхара кIийлен тIа отраслеш кердача дикагIча боарам тIа яхара таронаш хьахулийташ хилар. Бакъда, НГIАССР Госагропрома система колхозаш, совхозаш, предприятеш, организацеш дегIаахара интенсивни новкъа яхара боахам лелабара кердача прогрессивни хьалашка яхара процесс шорттига хулаш я. Республика Госагропромо бизза терках тIабахийтац общественни производства эффективность лакхъяра, цу кIийлен тIа объединенеш, предприятеш, бIарчча отраслеш а тоаяра дешашта.

КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, Российски Федераце правительства соцамаш кхоачашдара укх шера юххьанза денз ерригa юртбоахама, промышленни, гIишлон, торгови, кхыйола предприятеши организацеши йиззача хозрасчетагеи самофинансированегеи йоахилга тIадилад НГIАССР Госагропрома НГIАССР Министрий Совето.

Къаьстта терках тIабахийтаб эггара хьалха интенсивнии хIама дIа ца къастачеи технологешта, производствои къахьегами вIаштIехьбаккхара эффективни формашка, доал дареи боахам лелабареи методашка карагIдаьннараш а долаш, Iилманеи техниканеи карагIдаьннараш производствана шерра юкъедахийтарца, прогрессивни структурни формировани хьахиларца, цуьнца кооперативни кIийлен тIа, хIаьта иштта районни агропромышленни объединенейи специализированни производственни объединенейи болх овлангара эргабаккхарцеи дIахо а тоабарцеи цу балха хадданза бувзам хиланза баргбоацаш хилара.

Пачхьалкхен предприятех (объединенех) долча СССР Законагеи колхоза Примерни Уставо дIадехарашкеи хьежжа йиззача боахама расчетагеи самофинансированегеи яьхача НГIАССР Госагропрома система предприятешеи организацешеи шоашка дIакхачийтача планироване исходни данней кIийлен тIа: контрольни цифрий, пачхьалкхен заказий, йIаьххача хана йолча нормативайи лимитийи, хIаьта иштта потребителаштеи материально-технически снабжене органаштеи продукцена (балха, гIулакхашта) деча духхьаларча заказий кIийлен тIа шоай лоIаме экономически социальнии дегIаахара пхе шера план (шераштa йийкъа) отта а ергья, чIоагI а ергья.

НГIАССР Госагропрома предприятеши организацеши чIоагIъяьча пхе шера плана хьалашка йиззача боахама ресчетагеи самофинансированегеи йоахаш хилар терках а деш. НГIАССР Госплана, НГIАССР Госагропрома, районни агропромышленни объединенешта Госагропрома предприятешта, организацешта, горисполкомашта, райисполкомашта тIадилад 1988—1990 шерашка экономически социальнии дегIаахара планаш пхе шера планеи цу шераштa оттаеча экономически нормативайи хьокхамаш тIара оттаелга.

НГIАССР Госагропром декхарийла я районни агропромышленни объединенешка, специализированни производственни объединенешка 1988—1990 шераштa йола экономически нормативаш оттаяра эша керттера хьокхамаш дIакхачийта. Нормативаш оттаеш платежей боарамий юкъмоттиги пачхьалкхен бюджети Госагропрома система предприятешкеи организацешкеи гIолла алапе фондаш нийса хулга Iалашде.

Производстве хьахулчунцара бола безами бехктокхами лакхбар духьа Госагропрома тIадилад производства ерригача участкашка къахьегарах доагIар, юкъе кулгалхойи специалисташи а бохийташ, духхьала валовой доходех тийша хургдолаш хулга Iалашде, хIаьта иштта производства стимулироване кхыча затраташта духьаларча формех пайда эца а. Боахама чура производственни расчет, бригаднии дезалеи подрядаш шерра юкъейоалаяраи кIоаргъяраи, договорни гIулакхий арендни форма хьнпарегIа юкъейоалаяра къаьстта терках тIабахийта. Юрта боахама болхлошта къахьегарах натуральни доагIар дукхагIа хилийта, цун боарам бухсоццаш хьахиннaчунца юкъарчал доаццаш бувза а бувзаш. Алапи далара цIенхаштта тIахьожам лоаттабе, предприятейи организацейи производственни а экономически а хьокхамаш лакх ца делча из лакх ца далийта.

НГIАССР Госагропрома тIадилад НГIАССР финансай Министерствас, НГIАССР Агропромо, цар органаша дакъа а лоацаш, ведомственни карайолча предприятейи организацейи финансови гIулакх тоадергдола, дисциплина чIоагIъергйола тайп-тайпара гIулакхаш де, из дара НГIАССР агропромышленни комплекса ший йолча средстваехи централизованни Фондий средстваехи эггара хьалха пайда а эцаш. Планово зе дечеи кIезига пайда лучеи предприятей а организацей а балха эффективность лакхъяра тIадерзадаь, зе делга керттерча даькъе 1990 шера дIадоаккхаргдолаш организационнии техническии гIулакхаш оттаде.

НГIАССР Госагропром, горисполкомаши, райисполкомаши декхарийла я йиззача боахама расчетеи самофинансированеи хьалашка предприятейи организацейи болх доал дара структура эргаяьккха тоаярца, агропромышленни комплексе юртбоахама, промышленни, заготовительни, торгови, кхыйолча предприятейи организацейи интеграци кIоаргьярца айхха бувзам болаш бергбола гIулакхаш де.

РАПО, боахамий, предприятейи организацейи кулгалду болхлошта а специалисташта а йиззача боахама расчетагеи самофинансированегеи довлара дешаш юрта боахама вузашкеи АПК школашкеи, хIаьта болхлошта юкъарчал доацаш объединенешкеи предприятешкеи Iомаделга Iалашде.

НГIАССР Министрий Совета президиума заседане кхыдола дешаш а дийцар.

БОАХАМА РАСЧЕТО ГIО ДИР

Опыта адрес: Надтеречни района «Озерный» совхоз

Надтеречни района «Озерный» совхоза коллектив доккхий толамаш доахаш хьайоагIа укх пятилетке. Масала, лурчагIа хIара кхоабача Iаттагара 2925 килограмм шура яьккхар, хIара гектара тIара юкъера лаьрхIача 29 центнер ялат чудера, е цхьайтталагIча пятилетке чуэцаш хинначул 35 процент дукхагIа. ТIеххоачашйир паччахьалкхенна юртбоахама продукци дIаялара ерригa планаш. Бе лийрхIар бIаь эзар сом долаш, боахама 634 эзар сом цIена пайда хилар. Ерригсоюзни социалистически яхье котало яьккхарг а лаьрхIа, КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК карара кара тела ЦIе байракх елар цу боахама уж толамаш дахарах.

Кхы а дикагIа хьокхамаш гойташ чакхдаьккхар совхоза коллективо дIадаха шу. Масала, хIара кхоабача Iаттагара яьккхар 4062 килограмм шура! Цу гIулакхо вIаштIехьдалийтар план 390 тонн йолаш, паччахьалкхенна 464 тонн дIаяла. Из я лурчагIа хинначул 90 тонн дукхагIа. Совхоза миллион сом гаргга пайда хилар. Иштта хьаьнала къахьега шоашта малагIча таронаша новкъостал дир дувц тахан цу совхоза кулгалхоша, специалисташа, болхлоша.

БЕРКАТЕ МУЛ

Кердача экономически механизма лоархIамегIа дола дакъа да къахьегама коллективо ше-шийна доал делга. Къахьегамхой инициатива, уж шоай лоIаме, хьинар долаш, маькара хилар хьагойта низ бола стимул я из. Цудухьа наьха болх подрядагIа, хозрасчетагIа вIаштIехьбаккхара къаьстта а йоакхо ю тха совхозе. ХIана аьлча, хано дIадехар да из.

Производства, шоай кхелла дай шоаш болга кхетадаьчул тIехьагIа, лакхлу хьалхашка оттадаь декхар кхоачашдарах бола наьха бехктокхам, цунца цхьана, моллагIча хьалашка, уж мел хала хиларах, толамаш даха йиш хулийт.

Бакъдар хIана алац, тха совхозе подряд, хозрасчет юкъейоалаеш юккъьанца дукха халонаш нийсъелар. Цунак пайдане гIулакх хургхиларах шеко йолаш дукха нах бар, мугIарерча болхлошта а юкъарча, кхыметтел лакхарча звеной специалисташта а юкъе. ХIана аьлча, кхоачамболлаш дика тахканза, керда гIулакх дар из. Цу хьакъехьа кийчо яра мел эшар даьд, аьнна, хетаденначул тIехьагIа, подрядагIа болх бе раьза вар лаха эттар. Цу хьисапе ялата хьажкIаш кхее эггара хьалха шийна хьатIаийцар коммуниста Тахаев Зайнде звенос. Договорага хьежжа, кхоачам боллаш техника, удобренеш, дика фу, хий дехка лаьтташ шоашта денначул тIехьагIа, цу звеноцарча наха социалистически декхар тIаийцар, план 35 центнер йолаш, хIара гектара тIара 45 центнер фуалъяьха хьажкIаш чуя.

ДIадаха шу, шоана ма харра, дукхагIйолча хана йокъал латташ, дика хьувкъам кхебара аьттув болаш дацар. Цу хьалашка, нийслу халонаш бехке а ца еш, низ дIакхачар деш къахьийгар дика хьувкъам кхебе гIерташ. Даьр довнзар. ХIара гектара тIара 53,4 центнер фуалъяьха хьажкIаш чуера.

— Сено гIо дир шоана йокъал лаьтта йоллаше а, иштта дика хьувкъам кхебе? — аьнна, хаьттар цкъа Тахаевга.

— Подряд юкъейоалаяьчул тIехьагIа хьалха халла мара къеста ца луш хинна дешаш, ше-шийгIа дIадувл хIанз. Цхьатарра болх баь боллаше а, хьона дукхагIа ахча хIана язьдаьд, яхаш къувсац механизатораша. Иштта долча хаттарашта хоадамболлаш дола жоп лу хIаране баь болх коэффициенташца белгалбаккхаро, — аьлар Тахаева.

Цунна карагIдаьннар бIаргадайначул тIехьагIа подрядагIа болх бе безам болаш дукха нах хилар. Масала, соахка цу хьисапе къахьегаргдолаш доакъар Iалашдара звено вIашагIъеллар. Цунна юкъевахар кхо механизатор: МачиговгIар Iийса, Висхан, – Марфушин Жумхан. Шоайла барт а баь, кулгалде Мачигов Iийса хержар. Балха опыт вокхарел йоккхагIа йолаш вар из.

Цар декхар тIаийцар совхоза хьайбаш кхоачам боллаш тайп - тайпарча доакъарашца Iалашде. ХIаьта цхьа барт болаш, цкъаза бийса юкъекхаччалца а болх беш, къахьийгар, дагалаьцар толаме чакхдаьккхар. ХIара хьайбана лаьрхIа 31 центнер доакъара единица Iалашйир, план 21 центнер йолаш.

Болх лерттIа дIабахьа эшачунца, договорага хьежжа, уж Iалашбара деррига дир совхоза администраце а.

Боккха теркам тIабохийт совхоза партийни, профсоюзни, комсомольски организацеша подрядагIа къахьегача коллективай, цхьацца болча болхлой толашагIа йола опыт йоаржаяра. Из гIулакх чакхдоаккхаш экономически, агрономически, кхы тайпа а занятеш ю керттерча специалисташа.

Иштта болх беш, тIеххьара хьайбаш леладерий теркам тIаэзар подрядо. ЦаI санна берригаш а цу хьисапе болх бе раьза хилар. Цу гIулакхо къаьстта боккха тоам бир совхоза кулгалхошта. Кхетаде хала долаш хIама а дац из.

ЧIоагIа садуаш бар тха хьайбаш боахам. Рационага хьежжа кхабара шортта доакъар, Iаьржа - боархача фух дола доахан, кхы толашагIа хила йиш йоаца балха а салаIара а хьалаш доллаше а, цхьайтталагIча пятилетка тIеххьарча шера хинначул 60 килограмм мара дукхагIа шура яккханзар хIара кхоабача Iаттагара. Шера ерригa яьккхар 3000 килограмм гаргга хилар. Тхо раьза долаш хIама дацар из. ХIара Iаттагара йиъ эзар килограмм совгIа шура яккха йиш йолга хоалуш дар. ХIаьта цу гIулакха новкъарло йора, масала, хIара доярка, скотник, Iаьсий леладер духхьал ший балхах мара бала боацаш, къаьнарча хьисапе къахьегаш хиларо. Тха — совхоза кулгалхой — соахка шу долалуш сапаргIатадаьлар уж подрядагIа болх бе баьлча. Цу сахьате гучаяьлар цун гIойленаш а. Хьадечун дай шоаш болга кхетадаь, ферме мел долчох бала болаш къахьега болабелар цаI санна берригa хьайбаш леладераш. Дукха яккхарал совгIа, къовсам ,лоаттабе болабелар шура цIена, хьаьна хилийтара, цунга дIадодар лохдара. Цу дерригне тIеххьара тхо раьза долаш толам а баккхийтар. Масала, хIара кхоабача Iаттагара йиъ эзар килограмм совгIа шура яьккхар, хIара центнерага дIабаха мах планал бархI сом кIезигагIа хилар.

Цу толамашка кхача новкъостал дарах къаьстта баркал ала доагIа хIара кхоабача Iаттагара юкъера лаьрхIача 4200—4400 килограмм шура яьккхача дояркашта Джакарова Сацитийна, Урузбиева Любайна, Бураева Мадинана, Даудова ПаьтIамата, Баталова Мовлата, Хуцугова Шовдана, кхычарна.

Къахьегарга хьежжа да наха ийду алапеш а. Масала, бетта 300 сомал кIезигагIа алапий ийца цхьа саг хиланзар соахка хьайбаш леладерашта юкъе. ЛурчагIа ийдаьр юкъера лаьрхIача 150—160 сом мара дацар. Цу цифраша а хьахьокх подряда низ.

Кхаш леладеча цу хьисапе болх вIаштIехьбаккхаро, духхьал цхьан шерa эзари бIаь тонн дукхагIа ялат даккхийтар тха къахьегамхошка.

Ка бола ялат интенсивни технологех кхедаро из хиш дехкача кхашка дIадуваш хилча мара пайда лургбац, аьнна лерхIаш дар. Цхьабакъда, тха кхаш леладераша из нийса доацалга хьахьекхар. Хий дехкаш довцача лаьтта интенсивни технологех дIадийна ялат, лурчагIа хинначул 16 центнер дукхагIа хилар.

Карарча пятилетка хьалхарча шера гурахьа цу хьисапе йиъ бIаь гектара тIа мара дIадийнадацар тха боахама. ХIаьта экономика чIоагIъяра интенсивни технологех болх бар мел йоккха таро я кхета а деш, соахка гурахьа 1800 гектара тIа дIадийра цу хьисапе ка бола ялат. ДIадийна дерригa фу цхьоалагIча классах дар.

БIаьсти дIаюваргйола культураш ма хулла дикагIа хьувкъаяр духьа, низ дIакхоачар деш ба совхоза кхаш леладераш, механизатораш. ХьажкIаш, доакъара культураш дIаюваргйола дерригa а лаьтта аьхар, хьалха 23 эзар тонн органически удобрени а йилла. Тха боахаме соахка духхьашха даь хIама дар из.

Лаьтта хьаьндара балхаш хIанз а юхасоцадеш дац. Кхашка органически удобренеш дIакхухьаш геттара дика болх бу Хумадов ТIахира кулгалдеча звенос, механизатораша А Датуева, А. Умарова, Ш. Нунаева. кхычар.

Ши трактор ца лаьрхIача, бIаьстан кхашкара балхаш дIадоладе кийча я тха ерригa техника а. Из тоаеш геттара дика болх бир мастер-наладчика Т. Каламова, слесараша В. Абубакарова, А. Мусхаджиева, кхычар. Ши-кхо ди даьлча болх бе кийча хургья йиса ши трактор а.

Укх шера планагIа 120 тонн дулх, 460 тонн шура дIаяла езаш да тхо паччахьалкхенна. Цхьабакъда, тхоай таронашка а хьежа, дулх планал пхиъ тонн, шура итт тонн дукхагIа дIаяла, хIара гектара тIара пхи центнер дукхагIа ялат даккха лаьрхIад.

ТIаийца декхар атта дац. Цхьабакъда, кхочашдулургдолаш да. ЛаьрхIар чакхдаккха, шеко а йоацаш, эггара хьалха болх подрядагIа, хозрасчетагIа вIаштIехьбаккхаро новкъостал дергда.

Тхоай производствана оахош финансировани еш хургйолаш болх дIаболабаьб укх шера совхозо. Цу гIулакхо декхарийла ю тха коллектив хIанзалца хинначул дикагIа къахьега.

А. ЗАВГАЕВ,
совхоза директор.

Совхозе дика бовзаш ба механизатораш Умаров Iали, Датуев Атаби. Тамаш а яц. Ткъаь пхиъ шу совгIа ха я цар боахаме къахьега. Цу юкъа бIаьш гектараш лаьтта аьхад, дукха хьувкъам чуийцаб. Шоашта хьалхашка оттадаь моллагIа декхар ханнахьен дикен кхоачашду цар. Ди дIадахийтац балха нормаш 130 — 140 процент кхоачаш ца еш.

Хьаьнала къахьегамхой хиларал совгIа, хьехамчий а ба уж. Болх бе цар Iомаваьв къона механизатор Нукаев Ширвани. Ший боккхагIа болча новкъосташа санна, балха нормаш хадданза тIех кхоачашъю цо а.

ХIанз бIаьстан балхаш де кийчлуш ва кхоккхе а. Совхозе эггара хьалхарчарца тоаяй шоай тракторaш.

СУРТА ТIА: совхоза толашагIа бола механизатораш (аьрдехьара аьттехьа): Ш. Нукаев, I. Умаров, А. Датуев.

Дика дай болча

Совхоза шурий комплекса хьалхашка аьшка саьргех яь хоза яь карт латт. Цох чакхваьлча долалу, шинна оагIорахьа егIа къона гаьнаш а йолаш, тай тохаш нийсдича санна, асфальта наькъа такилгаш. Цхьабакъда, цар тIа ког баккхийтац дизбарьере гIолла чакх ца ваьлча, ХIаьта хьайбаш латтача чувитац кIай хала доацаш.

— Бруцеллез дола тайп-тайпарча фух доахн дар укхаза леладеш. Цудухьа хадданза кхоачашъяцар шура яккхара планаш. Ла йиш йоаца хIама дар из, — лхаш дувц шурий комплекса кулгалхочо Мусаев Оалхазара. — Цудухьа цамогаш хинна доахан дIа а даьха, фермана метта бIарчча комплекс хьал а яь, лазараш даржаргдоаца гIулакхаш а даь, Iаьржа-боархIа фух дола доахан доаладир укхаза. Дукха шура лу цар хIанз.

Сийрда, тоъал йIайха, цIена яр хьайбай помещене, тхо цига даьхкача хана. Шоашта хьалхашка дилла доанъар дуаш, сатийнна латтар доахан. Цхьабакъда, цхьан хIамо теркам тIаэзар тха. Хьалхарча мугIарах латтача доахана хьаьшка йилла силос, вокхарна йиллачул шозза хIана яц, аьнна кIезигагIа яр, хIаьта кхоалагIчарна силоса меттел доакъара цехе хьаьндеш кийчдаь ча дилладар.

— Соахка февраль бетта подрядагIа болх бе даьлча денз, — аьлар Оалхазара, — доакъар шортта дале а, цунах ма хулла дукхагIа пайда эца гIерт тхо. ХIаьта доакъар дукхагIа тел шура дукхагIа луча доахана. Дахка кийчденначарна, миста доакъар новкъа доланцаь, патоканаца, микродобавка ш ц а хьаьндаь ча, цкъаза йол тел.

Луча продукцега хьежжа доахан декъарк, царех хIара группана ший къаьстта рацион оттаяри доагIаш даь хIама да. Цу опытах пайда эца беза кхыча боахамашка а.

Массарна дикагIа гургйолча моттиге хьалтеха социалистически яхьа экран йоалл. Цунна цхьан оагIорахьа укх шера хIара дийнахьа, бетта хIара доякрас а ерригача коллективо а яьккхар дIаязъю, хIаьта шолагIча оагIон тIа дIадахача шера хиннар. Цу тIа хьежача цхьанна сагага хатта ца дезаш ха йиш я ерригача комплексо а хIара саго а мишта болх бу, бетта мел алапи эц. Масала, укх шера январь бетта хIара кхоабача Iаттагара 213 килограмм шура яьккхар. Из хул соахка цу юкъа хинначул 43 килограмм дукхагIа. ХIаьта хIанз дийнахьа хIара Iаттагара йоаккхар 2,3 килограмм дукхагIа я.

«Яхье хьалхалаттаращца нийсле!» аьнна тIахьехаш даь йоазув а долаш, лозунг доал социалистически яхьа экрана тIагIолла хьалтеха. Уллув соахка къаьстта дика болх баьча хьайбаш леладерий тайпан цIераши цар балха хьокхамаши тIаяздаь плакат да. Эггара дукхагIа хIара кхоабача Iаттагара 4455 килограмм шура соахка Джакарова Сацитас яьккхар, хIаьта 4200 килограммал дукхагIа цхьатарра йийъне; Уразбиева Любас, Бураева Мадинас, Даудова ПаьтIаматa, Баталова Мовлата. Яхье хIанз а хьалхарча мугIарашка ба уж.

Хьайбаш леладерий балхацара моральни а материальни а безам совбаккхара, цар къахьегама хьалаш тоадара хадданза йоакхо ю совхоза партийни, профсоюзни организацеша. Масала, яхьа условешка хьежжа шера хIара ше хьожача Iаттагара кхо эзар килограммал дукхагIа шура яьккхача дояркана, хIара цо лелабеча Iаттах 50 сом преми лу, хIаьта 3500 килограмм — 75 сом, йиъ эзар килограммал дукхагIа — 100 сом. Белгалдаккха доагIа соахка баьча балха итогех, эггара кIезигагIа яр 75 сом а долаш, преми ца эцаш цу комплексе цхьа доярка йисайоацалга. ХIанзара балха темпаш кхы лоха а ца еш къахьеге, карара шу кхы а дикагIа чакхдоаккхаргхиларах шеко яц.

Дукха шура йоаккхалга осеменатора дечох тийша да. Из кхета а деш, цун балхацара безам совбаккхара, цунна а премеш оттаяй. Юкъера а ца дувлийташ, планал дукхагIа дулх тIа а кхетийташ, къахьегаш болча Iаьсий леладераш а иштта белгалбоах.

ХIара бетта премеш тел шурий дикалах. ЦхьоалагIча сортех дIаеннача шурах кхы тIа паччахьалкхено тела ахча комплекса берригача болхлошта, дояркашта, скотникашта, Iасий леладерашта, лаборанташта, шоферашта, зооветспециалисташта юкъе декъ, толам баккхара цар юкъелихьача дакъага хьежжа. Шура дика а дукха а хиларах тийша я совхоза керттерча зоотехника Зандукаев ХIарона а Мусаев Оалхазара а кхоачаргйола премеш.

Социалистически яхьа условеш кхоачашъярах бехктокхаме, комплекса совета хьержа лаьрххIа комисси я.

Геттара дика вIаштIехьдаьхад укхаза наьха салаIара а быта а хьалаш. Комплексе яр санна столови городе а паггахьа мара хургьяц. Буфете я тайп-тайпара сокаш, мерза а минеральни а хий, печенеш, конфеташ, кхыдар. Уллув промышленни товараш дохкаш моттиг я.

Лостам болча хьайбаш леладерий цIагIа столовел совгIа, наха медицински гIулакх дара гинекологически, процедурни, цергаш тоаю кабинеташ, парикмахерски я. ЦIеча уголоке салоIача хана сага мел эшар да: керда газеташ, журналаш, шашкаш, шахматаш.

Паччахьалкхенна шура дIаялара карарча пятилетка кхаъ шера план июнь бетта XIX Ерригсоюзни партийни конференци хургйолча дийнахьа кхоачашъе дош деннад комплекса къахьегамхоша.

— ЛаьрхIар кхоачашдара тхоай низ дIакхоачар дергда оаха. — аьлар Мусаев Оалхазара тхо къасташ.

М. ХАМАТХАНОВ.

СУРТА ТIА: дояркаш (аьрдехьара аьттехьа): Хуцугова Шовда, Умхаева Сацита, Бураева Мадина, Датуева Малика, Дадаева Аьсет.

«...хIанз вайна керттердар — болх бар а болх бар а, хьинаре а делерхIачоа тIаберзабаь а беш, резерваш лехилга, динза дисараштa а кхоачамбоацараштa а критика елга, хIаьта цунца цхьана кердадар, конструктивнидар хьаллоацилга, хьинари иницитивеи дегIакхувлар, демократи а гласность а кIоаргьяр, вешта аьлча перестройка атмосфера чIоагI мел ер, вай социально-экономически дегIаухилга сихдара гIо деш мел дар хьаллоацилга; халкъо, миллионаш болча къахьегамхоша тIа-тIа шерагIа дакъа лоацилга Iалашдеш йола балха керда формаш лехилга. Цунах латт перестройка хIанзарча этапа социально-политически маIан».

ТХО РАЬЗА ДА

...«Юрта боахама болхлой къахьегамеи бытеи хьалаш вIаштIехьдахара хадданза йоакхо яр вай деррuгача толамий эггара чIоагIагIйола гаранти я. Цунна тIаерзаь я вай планаш, хIаьта лоархIаме да уж тешшаме кхоачашъяр», иштта аьлар М. С. Горбачева КПСС XXVII съезде къамаьл деш. Цу дешаша дIадехар кхоачашдара хадданза йоакхо ю совхозе. Цунна тешал деш да цу боахама дояркас УРУЗБИЕВА Любас дувцар.

Керда хьахиннача улицагIа шозза вIаштIардаьча цIеношка лх со. Геттара раьза я се чуяхача квартира. Диъ цIа долча цу чу газ, йовхал, лувчара а кулг-юкъ диллара а ванна я. Лоацца аьлча, городашка йолчарел дикагIъеце вогIа яц. Цул совгIа, йоккха беш, ков да, гобаьккха аьшка саьргех хоза яь карт а йолаш. Коа тIара оалхазараш лелaдара отар, хьайбаш чулахкара хьакъоастаяь моттиг, гараж я. Раьза я со квартира яьча планировкана а. ПаргIата, доккха да нана-цIа, зал, балкон...

Уж тайпа диъ цIа хьалдаьд тIеххьарча шерашка совхозо ший чотагIа. Цига бахараш — боахама къахьегамхой. Сона юххье механизатора Б. Хуцигова, шофера М. Хамзатова квартираш я.

Тха кердача УлицагIа шоана го йиш я совхозо ший ахчах лурчогIа хьалдаь 140 моттига лаьрхIа берий беш. Бераштa мел эшар да цига. Цул совгIа, цаI е пхиъ цхьан дезалара хилча а бе доацаш, ахча дакхкац цар даьшнареи ноаношкареи. Совхоза экономически низ ба бераштa доал де.

Раьза ба боахама кулгалхой, берий дай, ноаной берий беша заведующе Л. Лечаевас беча балха а. Бераштa мел эшар Iалашдара хадданза йоанхо ю цига. Берий беш кердача помещене чуяха дукха ха яц. ХIаьта хьалха из хинначa помещене, шоатта, кIиранденошка мукъа болча хана къахьегаш, совхоза болхлоша ремонт а яь, профилактори яьй. Дукха болх баь кIаьдвеннар, цамогаш хиннар ший унахцIено тоае йиш йолаш ва цига. Царна доал а мах боацаш дУ лораша, профилакторе кхыча болхлоша. Укх шера нах чубахара кийча хургда соахка хьалде доладаь шишша квартира йола шозза вIаштIардаь кхы а ялх цIа. ХIаьта нах цIеношца Iалашбара проблема 1995 шера дIаякхха лаьрхIад. Иштта яздаь да шийтталагIча пятилеткаи ши эзар шу тIаккхачалцеи йолча юкъа, совхоза коллективо тIаийцача социалистически декхараш тIа. Боахама меттел, наха цIеношца шоашта шоаш хьалдарца кхоачашде лерхI из дош. Цу гIулакха дIадодачох ах совхозо лургдолаш да.

Тха Беной-Юрта кастта хьаеларгйолаш я наха медицински гIулакх дара амбулатори а. Цул совгIа, продовольственни, промтоварни товараш доахка тикаш, кхыйола объекташ. Кхы а пхи километр асфальт билла никъи иззала хинпроводи тIанхетаргья укх шера.

Наьха социально - культурни хьалаш тоадара санна, йоанхо ю совхозе, производства эша шоай квалифицированни хьехархой, лораш, хьайбаш леладераш, агрономаш хургбола гIулакх вIаштIехьданихара а. Совхозо стипенди а телаш хIанз мехка тайп-тайпарча институташка, техникумашка дешаш ткъаьх саг ва. Юртбоахама институт а яьнкха, дукха ха йоацаш, цIабаьхкаб Х. Зандукаев, М. Мусаев, О. Мусаев. Шурий комплексе болх беш ба уж хIанз.

Совхоза болхлой резерв — Беной-Юртара юкъара школа я. Цига вIашагIъеллай дешархой производственни бригада. Бераш долча шоай профессех дувцаш каст-каста хул инженераш, агрономаш, экономисташ, бухгалтераш, лораш, зооветеринарни болхлой, и. кх. б.

Уж гIойленаш ше-шегIа хьахиннаяц. Ерригача коллективо низ дIакхоачар деш къа а хьегаш, совхозо беча пайда чотагIа хьахинна я.

Лоацца аьлча, тхоай, боахама къахьегамхой, социальни, бытовой, культурни хьалаш тоадара совхоза кулгалхоша еча йоанхона геттара раьза да тхо. Цунна жоп луш, тхоашта могар дергда оаха хьалхашка латта декхараш кхоачашдара.

ХАНО ДIАДЕХ

Йоакхо а еш лелайича, боккха экономически пайда лу комсаша. Тха совхозе уж кхею дукха ха я. Цхьабакъда, уж кхеяра планаш наггахьа мара кхоачашъюлацар, болх хьабе нах ца тоаш, лерттIа цу культурана доал де карагIа ца далар бахьан долаш.

Деррига хувцаделар комсаш лелаерий болх дезала подрядагIа вIаштIехьбаькхачул тIехьагIа.

Сезонни балхаш делга дIадаккхара, 50 процент комсаш Iай лаьтта кIал йохка ца езача сортах кхачан яраш дIаегIар, чхьагIар даккхара кхееш хиннараш дIа а яьха. Барайтта гектара тIа тайп-тайпара комсаш кхею оаха. Из даьд тха боахама кхашка, хаоттама хьалашка дикагIа малагIа комсаш хьувкъ хар духьа. ДукхагIа хьувкъам лураш тIехьагIа йоккхийча майдашка дIайогIаргья.

Масала, тхоай боахамера комсаш хьалхей тIехьеи кхачаш хургйолаш гIулакх дергда гаргарча шин-кхаь шера. Иштта, из даро хьувкъам чуэцара кхыча организацешкара, предприятешкара, дешара заведенешкара нах оацагIбаха безилга дIадаргда. Совхоза къахьегамхой шоаш лоархIабергба цу балхах. Цунца цхьана лохлургда комсаш кхеерга дIадодар, лакхлургда наьха алапеш. Из ма дий болхлошта эггара чIоагIагIа эшар, цар сатувсар.

ТIеххьарча хана иштта уж балхаш чакхдахарах дикка тIакхийттаб комсий хьувкъам. Масала, соахка план 615 тонн йолаш, 754 тонн дIаелар уж паччахьалкхенна, е лурчагIа хинначул 241 тонн дукхагIа.

Дика пайда беш хIама да ги даккхара люцерна кхеяр. Вакъда, из лелаяра опыт йолаш бацар тха совхоза кхаш леладераш. Цудухьа масала, цхьайтталагIча пятилетка тIеххьарча шера хIара гектара тIара 30 килограмм мара люцерна ги даккханзар цар. Цхьабакъда, кхыча боахамашка ухаш, цига деш дар зувш опыт Iоайир.

Цох пайда баьлар. Масала, лурчагIа хIара гектара тIара 1,66 центнер ги даькхар, план 1,41 центнер йолаш. Паччахьалкхенна дIаделар, планал 123 центнер дукхагIа долаш, 723 центнер ги. Цунах тхона делар 800 эзар соми хьайбашта лаьрхIа 700 тонн концентрированни доакъари. Иштта дика къахьийгар гина люцерна кхеераш дIадахача шера а.

Iоаьча опытал совгIа, иштта хьаьнала къахьега доккха новкъостал ду из культура лелаерий болх подрядагIа вIаштIехьбаккхаро а. ТIеххьара итог яьчул тIехьагIа дезала подрядагIа къахьегача звеноштa юкъебоагIачарех хIаране ворхI-бархI эзар сом эц. Цудухьа, хIанз кIезига бац цу хьисапе люцерна лелае безам болаш. Цхьабакъда, оаха уж хьаэц цар балха говзалга, механизатор хилча цун классностага хьежжа конкурсаш а еш.

Лоацца дувца безам ба тхоай опытах. Листорезы яхача нокхармозашта мара люцернана опылени е карагIдалац, аьнна, хеташ да. Ала хIама дац, цар кхыча мозел дикагIа бу из болх. Цхьабакъда, уж лаха а леладе а хала да. Из дара башха опыт а яц. Из бахьан долаш люцернана опылени яра оаха вайцига леладеча нокхармозех пайда эц. ЛурчагIа пхи бIаь дезал бар тха кхашка лоаттабеш, хIаьта соахка — кхозза дукхагIа. Цхьабакъда, царца болх бечар дицдалийта йиш йоацаш цхьа хIама да: химикаташа доадув нокхармозий. Из гIулакх дага а кхоабаш, уж доадергдоаццача тайпара ийбе беза химикатех. ХIаьта хала дале а, из де йиш йолаш хIама да. Масала, уж етта еза саррахьа, нокхармозий шоай яьшкашка чудахача хана.

Модз доаккхача акха мозаша а опылени ергйолаш гIулакх чакхдоаккх оаха. Масала, люцерна гонахьа дIаюв нектар дола зиза доаккхаш йола баьцовгIаш. Оаха эспарцет дIаюв.

Люцерна массехкazза хьокхаш ма йий. Цудухьа геттара лоархIаме да гина лаьрхIа люцерна хьакха еза ха белгалъяккхар. Дуккхача шерашка зувш тхона укх тайпара хIама гучадаьннад. Нагахьа санна бIаьсти шийла еча, нокхармозий арадала гов. Цудухьа опылени елга а тIехьадоал. Иштта моттиг нийсъелча хьалха доакъара лаьрхIа, тIаккха ги даккхара хьакха еза люцерна. ХIаьта бIаьсти ханал хьалха йоагIе, духхьашха гина хьекхача бакъахьа да.

Эггара бехктокхамегIа лархIа йиш йолаш я ги чуэца ха. Керттера дар — комбайнаш, цхьаккха кхыйолча культурана а йоацаш, духхьал люцерна ги ардара кийчъяь хилар. Иштта ца дича, дукха ги дус ца оардаш. Цудухьа оаха тхоай люцерна лелаеш йола бригада цу гIулакха лаьрххIа йолча комбайнашца, кхы мел эшача техникаца Iалашъяй.

Укх шера паччахьалкхенна 650 тонн комсаш, ворхI бIаь центнер люцерна ги дIадала лаьрхIад оаха. Цу гIулакха мел эшар кийча да: люцерна ги, минеральни удобренеш, химикаташ, техника. ХIанз агрономически а экономически а курсашка дешаш ба кхаш леладераш, хIаьта балхах мукъа бола механизатораш Калиновски профтехучилище, тха боахаме шоай квалификаци лакхъеш ба.

ХIанзалца тхоашта карагIдаьнначох кхоачам бергбац оаха. Из да хано дIадехар.

И. МАГОМАДОВ,
совхоза керттера агроном.